

ՎԱՐԱԳԱՅԸ ՀԱՎԱՏԻՍ

ՅՈՒԼԻՍ 9. 1865. Դ՝ 198.

Պէտք է վագրութեամբ, էհալինսն սեւաւեթի իշին, գոյերայայ թուրուկաւան եւ վէլ սագըն- մագ, վէ մագալաճ թուրուկաւան հալտէ, նէ եօլտա հարէքէթ օլունմագ հագընտա, հէքիմէ վիր թալիմաթ պէքլէմէքտէ իքէն, սալը կիւնին ճէրիտէսինտէ շու աթիտէքի թէնպիհաթ վէ թալիմաթ օգունմուշ օլուպ, վէ եարընքի Վ արագատա իսէ տերքի ճայիգ կէօրիւմիւշ իսէտէ, միւշթէրիսի պուլունմա- եան զաթլարը տախի սագընտըրարագ, միւշթ- թիմիգէ վիր քիւնիւմէք իւրտմէթ իթմիւշ օլ- մագ նիյէթ վէ եւմէլիյէ, այրընա պասթը- րըլպ, վէ պատիհէվա տաղըթարըմագըղա տախի միւսարաւաթ իտիւմիւշ տիր:

— (Լուսնու սըհհիյէյի ասկէրիյէ ազա- սընտան պին պաշը ըրիթաթլու Վ ըր Ռաշիտ պէյ. գօլէրա իլէթինին էսպապը միտէ, վէ էսպապը իթթիթագըլէ, վէ միւստաթարնա (իլաճ, չարէ) տայիր գալէմէ ալմըշ օլուպ, վէ պու սալը կիւնքի ճէրիտէսինտէ տերք իտի- լէն պիր պաճսը միւշթիտին, հէր քէսին իսթի- ֆատէ իլէթմէսի նիյէթիյէ, եալմըղ Վիւ- տաթաթ գըսմը իլէ, Վ լաւաթ գըսմընը, ա- չըգ քիսան իւզըն նէշը ու պէյան իտէրիւ:

ՄԻՆՏԱՎԱԾ

“ Լաւաթը գուրագ վէ թէմիւշ օլան մա- հէլէրտէ իսքեան իթմէք, վէ վիճուտու միւմ- քին մէրթէպէ սըճագ թուրուկաւան էրպիսէ կիւնիմէք, վէ տօյուրուճու եւմէքլէր եւմէք, գօլէրատան հըրֆ օլունմագ իշին պիրէր սէ- պէպլէր տիրէր:

“ Վիւրէն իլէթ պիր մահէլտէ շիտտէթ իւզ- րէ իլէրու կիթմէքտէ իսէ, էլտէն կէլէն հէր նէվի զայրէթ իծրայէ գօնուլմագ լազըմ կէ- լիր:

“ Վիւրէք գօլէրա իլէթի էսնասընտա, վէ կէրէք եազ մէվսիմիստէ, տայիմա գօլէրա իլէթինէ պէնգէր իլէթլէր վուգու պուլու- ղունա, հէքիմէք գարար վէրմիւշ օլուգըլա- րընտան, մէքքիւր իլէթլէր գօլէրա իլէթի տիր տէյի գօրգմագ, գօլէրատան զիյատէ թէհիթէլի վէ զարարը տըր. իմտի, հէրքէս, եազ մէվսիմիստէ, գօլէրատան սագընտըր կի- պի, օնա պէնգէր օլան իլէթլէրտէն տա- խի սագընմալը տըր:

“ Գօլէրա վագթիմտէ, քիմնէ մէյվէ, վէ համըր իշն, վէ սէպլէվաթ, վէ եաղը վէ իսթիյար հայվան էթի եւմէմէլի, վէ թէրլի հալինտէ սու իշմէլիտիր:

“ Վ պուլունտանա պաշգա, ըսլագ էսվապ կիյմէլի, վէ պէլինէ գուլագ պաղլամալը, վէ կիւնտիւզլէրի կիւնէլտէ կէզմէլի, վէ իսհալա ուղղատըգտա, անինտէ քէնտույի հէ- քիմէ կէօթէրմէլի տիր:

“ Գօլէրա վագթիմտէ, հէր քէս ախաւմ սապաճ եւմէքտէն էվվէլ, պիր ֆինճան սու իշին պէշըր տամա աթիյօն ըուհու տամաթ- սա իշնէ, իհթիյաթտա պուլունմուշ օլուր:

“ Սաթիթէ գօլէրայայ թուրուկաւան առէմտէ, իսհալ, վէ իսաթիթէ միտէ սանճըր զուհուր իտէր իթմէլ, սու եէրինէ մէրգումէ պիր մըգ- արը շարապ իլէ, գարընք գայնամըլ բարա- թեւ սուլու վէրիլիպ, վէ ախաւմ սապաճ պի- րէր քէրրէ երկիրի տամա աթիյօն ըուհու իհթիգան իլէ իշէրիսի թէմիւշլէմէլի տիր Վ է մէրգումուն գօլարը, վէ պաղլարը, վէ պա- ճաղարը սըճագ պէլ իլէ գըզըրըլմալը,

վէ եիւզ երկիրի տիրէմ գատար օլաւմուր չիլէյի մաթպուլունա (գայնամըլ սուլու) երկիրի տամա ըզման ըուհու, վէ իքի տիր- հէմ շարապ ըուհու, վէ օն տիրէմ իսաշ- իսաշ շարապը գարընտըրըրգտան սօնրա, գաշըգ գաշըգ վէրիլմէլի տիր: Վ է օլ ա- տէմ սըճագ շէյլէրէ սարըլըպ, շիտտէթի գուսմալար, վէ սըգ սըգ իսհալար, վէ սան- ճըլար վէ վէճալար զուհուր իտէր իսէ, պիր բարաշ շէքէր գօնմուշ, վէ պիր գաշ գա- շըգ քէսին շարապ տախի զամմ օլունմուշ օլարագ քիւնիւմէ սուլու վէրիլմէլի տիր:

“ Վ է եօգարուտա պէյան իտիլիկի կիպի, իսաթիյա իհթիգան իտիլէրէք, իշէրիսի թէ- միւշլէտիքտէն սօնրա, վիճուտինէ հարաւ լաբալարը գօնուլմալը, վէ ֆանէլալարա նը- շատըր ըուհու եաղար գօնուլարագ, ազա- լարը օլուշտուրուլմալը տըր:

“ Վիւրէն, իլէթի մէքքիւրէնին թէէսի- րինին շիտտէթի իլէ, իսաթիմանն տուլղուճա գուլվէթի զայիլ օլմուշ, վէ նապըղ զայիպ օլմագ տէրէճէսինէ կէլմիւշ իսէ, պէլ քէմի- յինին իւզլէրինէ, եանար տէրէճէտէ ֆանէ- լալար իլէ, սըճագ սըճագ գուլվէթլու բունճ- լար սիւրիլմէլի, վէ աղընա պուլար, վէ եիւզիւնէ սօղուգ սուլար սէրըլմէլի տիր:

“ իսապիւթտան օլան սըճագըլը վիճու- տինէ եայրըլմալ պաշաւարգտա, եուճուշագ- լըգ վէրիճի վէ լաթիթ շէրպէթլէր վէրիլիպ, վէ պիր պիրի արգասընտան գանլար ալմմա- լը, վէ իսաթիմանն ճան էվլինէ սիւլիւք եա- քըշտըրըլպ, վէ պաշնա պուլ, վէ սօղուգ սուտա ըսլանմըլ պէլլէր գօնուլմալտըր:

Պու կիւն, Պապը զապիթիյէտէ իսասէ- թէն թէճէմիւշ իթմէքտէ օլան Վաթիսիւն թա- րաթընտան, արզու իթմէքտէ օլուղուլմուշ միսիլու, ըսմէն, վէ իսանը թիւրքի իւզըն պիր Վասիհաթնամէյի ֆէվայիա իշթիմալնէշը օլունմուշ, վէ շիւքրանիյի թիւրքի աճիլանէմիւ- տէն պուլունմուշ իսէտէ, վագթիթիւ միւսաա- տէ իթմէտիկիւնտէն, եարընա թէրք իտիլմիւշ տիր:

ԳՈՒԼԻՍ ԱԼԵՍԻԹԻԼԻՐԻ

“ Գօլէրա իլէթի, իքի տիրու կէլիր, եանի պիրիսի պիրտէն պիրէ, վէ պիրիսի տախի էվվէլինտէն ալեամէթլէրի կէօրիւ- տիւքտէն սօնրա:

“ Վվէլինտէն զուհուր կէլէն ալեամէթ- լէր պուլունտըր: 1. պիր գաշ կիւն էվվէ- լինտէն պիր իշթիհասըլըգ: 2. իսաթիթէ իսհալ, 3. գայիթլէք: 4. սինիւր աղըլարը: Եւր գօլէրա պաշաւարգտա, մէքքիւր ա- լեամէթլէր շիտտէթլէնմէյէ պաշար: Պիր- տէն պիրէ կէլէն գօրանըն ալեամէթլէրիտէ պուլունտըրըլար: 1. տէֆա տէֆա գուս- մագլար: 2. սուլու իսհալար: 3. իսհալար վէ գուսմալար իպիթիտալըր իսաթիմանն իսպէ- ըի օլարագ վագը օլուր իսէտէ, սօնրալարը, եանի պիր գաշ սաթթ կէլտիքտէ, հէմ սա- յըր արթար, վէ հէմտէ իսաթիմանն իսա- պէր օլմայարագ վուգու պուլուր: Վ է կէ- լէն իսթիթիւրալար կեաճ պէյաղա վէ կեաճ սարըլա մէյեալ օլուպ, վէ պաղը քէրրէ ի- շինտէ սաթիւր տախի պուլունտըր: Իսհալ- լէր բիրինճ սուլունա պէնգէրլէր վէ կազ կի- պի պիր գօգուսու օլուր:

“ Գօլէրա թուրուկաւան առամըն չիլի, իսհալ

վէ իսթիթիւրալ վուգու պուլուր իքէն պիրտէն պիրէ քէսիլիպ, արատան պիր միւստէթ կէլ- մէտէն եինէ պաշար: Վ է պէլ պէլ պաղըր- սագլարտաքի սանճըր վէ վէճալար, չօգ վա- գըթ գօլէրատան սօնրա կէօրիւլիւր: Խաւս- թանըն գարըն տուլղուլու օլուպ, թօգունուլ- տուգտա սանճըլար զուհուր կէլիր: Պու արատա իսաթիւր սօղուգ վէ էքշի շէյլէր իշ- մէք իսթէր: Վէ տիրի սօղուգ վէ եաշ օ- լուպ, էլլէրի վէ պաղլարը տախի, պու իլ- լէթի միստուս պիր սօղուգլուգ իլէ սօղուր: Վէ տիրի գուրչունի պիր ընէք քէսպ իտիպ, իլլէթին սօնունտա տիւարտան իշէրի ալա- մալ:

“ Վ է իսաթիւր գալգաճագ օլա, պաշը տէօնմէքտէն, վէ եիւրէկի պուլանմագտան պապաա տուրամալ: Վէ շաշի կէօրիւր, վէ գուլագլարը չիլլէր: Վ է իսաթիմանն իշէրու- սինտէ օլ գատար աթէլ վէ սըգընտը հասըլ օլուր քի, ազալարըն օյնատըր, ֆէգաթ, ազ ու ֆիքիւրճէ գուլվէթլէրինտէ, զէրրէ գատար ֆէնալըգ կէօրիւլմէք: Նէֆէսի թը- գըրը, վէ կիւճլէլի:

“ Վան ալմնտըղ վագըթ, իսաթիմանն իւ- զէրինէ պիր հարէքէթիլլէր կէլտիկիւնտէ, գան կեաճ կիւճ չըգար, վէ կեաճ հիւ չըգ- մալ: Վէ եինէ պու սէպէպտէն, իսաթիմանն վիճուտինտէ տիրլիւ տիրլիւ ընէքլէր, եանի էլ վէ պաղլարընտա, վէ չէհրէ վէ աօտագ- լարընտա, վէ պոյնունտա գուրչունի վէ մալի ընէքլէր կէօրիւլիւր: Սօղուգլուգ քէյթիսիկին իպիթիտա էլ, վէ պաղ, վէ չէհրէ, վէ աօ- տագլարընտա վուգու պուլուպ, պատէհու սայիր աղալարընա տախի թէէսսիր իթմի- կիւնտէն, վիճուտ առէթա պօնմուշ կիպի օլուր:

“ Վիւրէյիսիլին, վիճուտ տէրիսիլին տուլ- ղունա, վէ լաթիթիլլէր գուլվէթի զայիլ օլուպ, իւզլէրինտէ հասըլ օլան թէր տախի եաթըլ- ղան օլուր: կէօլլէրի չէգըր, տունուգլանըր, վէ ուֆալըր:

“ Վիւրէյի քէյթիսիլ իլլէթի մէգպուրէտէն գուրթուլաճագ օլուր իսէ, վիճուտինտէ պու- լունտան էվվէլլէրի հալլէրին շիտտէթի վէ չօգ- լուղու զայիլ օլմայապաշար: Նապըլըն վուր- մասը սըգըլալը, վէ էլի իլէ պաղլարընտան վիճուտինտէ թապիի պիր սըճագըլգ եայրըլմալ պաշար: Վէ չէհրէսի, վէ ընէկի թապիիսի եէրինէ կէլիպ, նէֆէսիսի տախի գօլայ գօլայ ալմայա պէտ իտէր: Վ չհասըլ, քէյթիսիլին զայիլ օլմուշ օլան սաղըղը կէրի տէօնէր:

“ Վ իսթա հէքիմէրին տիգգաթլարընա նա- զարէն, գօլէրա իլլէթինին միւստէթի, եա իւշ տէօրթ սաթթ, վէ եախօտ իքի կիւն- տիւր: Լաթին պաղը քէրրէ, տէօրթ կիւնալէն օն կիւնէ գատար սիւրտիկիւնտէ վագըլըր:

“ Գօլէրայա տիւար օլարագ, հէր նաթըլ իսէ գուրթուլմուշ օլանպարըն միւնէլլէրինտէն եւմէք հաղմ իթմէք գընընաւա պիրալ ֆէ- տատ պուլունմաղընտէն, պուլարտան, լեւա- զըմ կէլէն տիգգաթթ իթմէյէն վէ սագըն- մայանլարընին, թէքրարէն գօլէրայա թու- թուլաւագլարը կէօրիւլմիւշ տիր:

ԳԱՐԱԳԵՏ Ե. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՍԱՀԻԳ ԳԱՋԵԹԱ ՎԷ ԹԱԳԻՍԵՆԷ
Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

